

Monika Mularska-Kucharek, Justyna Wiktorowicz***

JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ŁÓDZI. WYMIAR SUBIEKTYWNY

W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat problematyka jakości życia stała się przedmiotem zainteresowania zarówno teoretyków, jak i kreatorów życia społecznego. W badaniach uwzględnia się często dwa wymiary tej jakości: subiektywny i obiektywny. Prezentowany artykuł porusza problematykę subiektywnej jakości życia. Jego celem jest diagnoza dobrostanu psychicznego mieszkańców Łodzi. Empirycznym wyznacznikiem analizowanego wymiaru jakości życia stały się pytania o ogólne zadowolenie z życia oraz o satysfakcję z poszczególnych dziedzin i sfer życia, takich jak: rodzina, dochód, warunki mieszkaniowe, możliwość zaspokojenia potrzeb itp. Eksploracyjna analiza badanego zjawiska pozwala ustalić poziom subiektywnej jakości życia badanej zbiorowości. Dodatkowo podjęta zostaje próba sprecyzowania jego atrybutywnych uwarunkowań.

Słowa kluczowe: jakość życia, subiektywny wymiar jakości życia, Łódź.

Badania nad jakością życia już od ponad kilkudziesięciu lat stanowią istotny przedmiot analiz przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, a także instytucji państwowych. Zainteresowanie to wynika zapewne z wielu powodów. Bez wątpienia jednak analiza jakości życia jest istotna i potrzebna, ponieważ nie tylko diagnozuje określone zjawisko, lecz także ma często wymiar aplikacyjny.

Należy zauważyć, że mimo dość powszechnego badania jakości życia zarówno samo to pojęcie, jak i metodologia pomiaru budzą wiele kontrowersji i nie są jednoznacznie określone.

Przegląd literatury, a także badań odnośnie do jakości życia pokazuje, że termin ten utożsamiany jest z pozytywną postawą wobec życia, aktywnym zmaganiem się z trudnościami, satysfakcją z życia, dążeniem do realizacji ważnych celów, pozytywnym bilansem doświadczeń życiowych, przewagą doznań i uczuć pozytywnych nad negatywnymi oraz radością życia (Biegańska 2006). Jednakże termin „jakość życia” jest też często utożsamiany z ogólnie pojętym dobrobytem, czyli warunkami życia ludzi. Innymi słowy, pierwsze znaczenie ma charakter subiektywny, drugie zaś obiektywny. W literaturze przedmiotu wyróżnia się zatem dwa rodzaje jakości życia: subiektywny i obiektywny. Argumentem na rzecz takiego podejścia do badania jakości życia jest przedmiot badań, którego nie stanowi „ludność”, ale człowiek oraz zbiorowości ludzkie (Siciński, Strzelecki 1976). Jakość życia rozumie się wówczas jako poziom oraz wzajemne powią-

* Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Uniwersytet Łódzki, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź; e-mail: monikamularska@tlen.pl.

** Katedra Statystyki Ekonomicznej i Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Rewolucji 1905 r. nr 41/43, 90-214 Łódź; e-mail: justynawiktorowicz@uni.lodz.pl.

zanie dwóch aspektów egzystencji ludzkiej: możliwości pełni rozwoju jednostki oraz zadowolenia życiowego (Kolipiński 1978).

Innymi słowy, jakość życia pojmowana subiektywnie to rezultat wewnętrznych procesów wartościowania różnych sfer życia i życia jako całości. Jakość życia w rozumieniu obiektywnym to natomiast zespół warunków życia człowieka, obiektywne atrybuty świata przyrody, przedmiotów i kultury oraz obiektywnie oceniane atrybuty człowieka związane z poziomem życia i pozycją społeczną (Sęk 1993).

Dlatego też, badając jakość subiektywną, uwzględnia się dość szeroki wachlarz wskaźników opisujących wielowymiarowość dobrostanu, w tym: zadowolenie jednostki z poszczególnych dziedzin życia, pragnienie, tj. wolę życia, czy też globalną jego ocenę (Andrews, Withey 1976; Campbell, Converse, Rodgers 1967; Czapiński 1994; CBOS; Bańka, Derbis 1994). W przypadku obiektywnej jakości życia stosowana metodologia odnosi się do wskaźników uwzględniających materialne warunki życia, m.in. dochód, wielkość i status mieszkania (Ostasiewicz 2004; CBOS; Czapiński 1994). Pełny obraz jakości życia otrzymuje się zatem, badając zarówno jej obiektywny, jak i subiektywny wymiar.

W niniejszym artykule analizie poddano jedynie subiektywny wymiar jakości życia mieszkańców Łodzi. Empirycznymi jej wyznacznikami stały się pytania o ogólne zadowolenie z życia oraz o satysfakcję z poszczególnych dziedzin i sfer życia. Eksploracyjna analiza badanego zjawiska pozwoliła ustalić poziom jakości życia łodzian, a także wyróżnić jej determinanty.

Podstawę empiryczną artykułu stanowi materiał badawczy zgromadzony w 2010 r. w ramach grantu promotorskiego „Kapitał społeczny, postawy przedsiębiorczości i jakość życia mieszkańców Łodzi”. Badaniem objęto 497 dorosłych mieszkańców Łodzi. Próba ma charakter reprezentatywny.

Ogólny poziom zadowolenia z życia

Ważnym aspektem badania subiektywnej jakości życia jest poznanie ogólnej oceny w tym zakresie. Stąd też pytanie o poziom zadowolenia z życia stosowane jest przez niejedną ośrodek badawczy zajmujący się problematyką kondycji psychicznej ludzi.

Od wielu lat badania tego typu prowadzone są m.in. przez Centrum Badania Opinii Społecznej, TNS OBOP, w ramach *Diagnozy społecznej*, a także przez Europejski Sondaż Społeczny. Regularność tych badań pozwala nie tylko opisywać stan obecny, lecz także monitorować badane zjawisko w ciągu lat. Wniosek z tych badań jest optymistyczny.

Okazuje się, że po kilkunastu latach od rozpoczęcia zmian systemowych Polakom wiedzie się znacznie lepiej niż w okresie PRL-u i z roku na roku ich satysfakcja życiowa wzrasta, a dowodzą tego empiryczne dokonania.

Z badań CBOS-u wynika, że w połowie lat dziewięćdziesiątych niewiele ponad połowa badanych odczuwała satysfakcję z życia, jedna trzecia miała odczucia ambiwalentne, a co dziesiąta osoba deklarowała niezadowolenie. Wyraźną poprawę odnotowano w roku 1999. Zadowolenie kształtowało się wówczas na

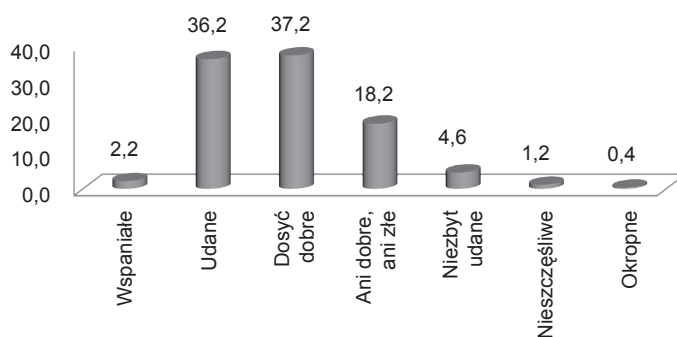
poziomie 60% i od tego czasu zdecydowana większość Polaków deklaruje satysfakcję z życia. Najwyższy ogólny (70%) poziom satysfakcji życiowej w całym okresie objętym badaniem odnotowano w roku ubiegłym (CBOS 1999, 2004, 2008, 2011).

Podobnych danych odnośnie do kondycji psychicznej Polaków dostarczają badania przeprowadzone przez TNS OBOP. Wynika z nich, że na początku lat dziewięćdziesiątych zadowolenie ze swojego życia deklarowało nieco ponad dwie trzecie badanych (69%). Oznacza to, że brak satysfakcji odczuwała wówczas prawie jedna trzecia ankietowanych. Korzystne zmiany w tym zakresie odnotowano 11 lat później. Przeprowadzone w 2003 r. badania porównawcze ukazały zmianę pozytywnej oceny życia na poziomie 10% (TNS OBOP 2003).

Wzrost oceny całego dotychczasowego życia w ciągu ostatnich lat stwierdzono także w *Diagnozie społecznej*. Porównanie wyników uzyskiwanych w latach 1991–2009 potwierdza przekonanie, że Polacy coraz częściej myślą o swoim życiu w kategoriach pozytywnych. Wprawdzie nadal śladowy odsetek osób mówi o nim, że było ono wspaniałe, ale bez wątpienia zwiększa się udział tych, którzy określają je jako udane (*Diagnoza społeczna 2009*).

A jak na tle przywołanych badań plasują się mieszkańcy Łodzi?

Ogólny poziom zadowolenia łodzian z życia zbliżony jest do danych pochodzących z badań ogólnopolskich. Zaprezentowane wyniki (ryc. 1) świadczą o tym, że wśród badanej zbiorowości przeważają osoby, które odczuwają mniejszą lub większą satysfakcję ze swojego życia.



Ryc. 1. Ogólne zadowolenie z życia (w %)

Źródło: opracowanie własne.

Mówiąc dokładniej, osoby oceniające swoje dotychczasowe życie jako „dostyc dobre” (37,2%) i „udane” (36,2%) plasują się na podobnym poziomie i w sumie stanowią zdecydowaną większość. Odsetek badanych odczuwających brak satysfakcji jest nieznaczny i wynosi łącznie 6,2.

Po zgrupowaniu poszczególnych kategorii można zatem stwierdzić, że ponad 75% mieszkańców Łodzi ocenia swoje dotychczasowe życie pozytywnie, ponad 18% – ambiwalentnie, a niecałe 7% ma odczucia negatywne.

Istotną sprawą w odniesieniu do badania zadowolenia z życia jest nie tylko diagnozowanie jego poziomu, lecz także próba ustalenia jego uwarunkowań. Innymi słowy, warto rozważyć, od czego zależy ocenianie swojego życia.

Wśród determinant zadowolenia z życia wymienia się rozmaite czynniki, w tym wiek, zdrowie, dochód, poziom wykształcenia, stan cywilny, wielkość miejscowości zamieszkania i zatrudnienie (Wilson 1967). Jak się okazuje, szczęśliwsze są te osoby, które: pozytywnie oceniają stan swojego zdrowia, mają wysokie dochody i legitymują się wyższym wykształceniem. Na poziom zadowolenia z życia ma także wpływ posiadanie małżonka oraz religijność (Helliwell 2002).

Wiele z powyższych zależności potwierdza się m.in. w badaniach ogólnopolskich. Według badań TNS OBOP (2003) czynnikiem najsilniej różnicującym ogólną satysfakcję z życia jest sytuacja materialna badanych: im większe zadowolenie z tej sytuacji, tym lepsza ocena swojego życia. Potwierdzają to także badania CBOS-u. Z wieloletnich obserwacji wynika, że poziom satysfakcji z własnego życia jest wyraźnie zróżnicowany społecznie. Zależy on od położenia społeczno-ekonomicznego badanych i jest tym wyższy, im lepsze są warunki materialne oraz im wyższe dochody na osobę w rodzinie i wykształcenie oraz pozycja zawodowa (CBOS 2009, 2010). Dane z *Diagnozy społecznej* potwierdziły natomiast wpływ wieku na dobrostan psychiczny ludzi. Czynnikiem okazał się najsilniejszą determinantą pod tym względem. O tym, że zadowoleniu sprzyja młody wiek, czytamy także w raporcie CBOS-u (2010).

W celu zbadania determinant zadowolenia z ogólnego poziomu życia mieszkańców Łodzi analizie poddano następujące zmienne niezależne: wiek, płeć, wykształcenie, dochód i pozycję zawodową. W następstwie dokonanych analiz otrzymano omówione niżej wyniki.

Po pierwsze, na podstawie testu chi-kwadrat stwierdzono, że zasadne jest odrzucenie hipotezy zerowej i przyjęcie hipotezy alternatywnej o istnieniu związku między satysfakcją z życia a wiekiem.

Z dokonanych analiz wynika, że pozytywna ocena życia cechuje głównie osoby młode. Im starsi badani, tym mniejsza satysfakcja z życia i znacznie częściej wyrażana opinia ambiwalentna czy też negatywna. W przypadku ludzi najmłodszych (18–24 lata) ocena ambiwalentna dotyczy nieco ponad 8% badanych, a ocena negatywna nie pojawiła się w ogóle. Z prezentowanych badań wynika zatem, że wraz z wiekiem poziom zadowolenia z dotychczasowego życia spada, a oceny są bardziej krytyczne. Być może jest to podyktowane sumą doświadczeń, jaka różni osoby młodsze i starsze, w tym doświadczeń negatywnych, nie tylko osobistych, lecz także społecznych. Kultura okazuje się ważną determinantą subiektywnej jakości życia (Diener 2000).

Oceny satysfakcji z życia związane są również z wykształceniem. Potwierdza to uzyskany istotny wynik testu chi-kwadrat. Siła związku między analizowanymi zmiennymi mierzona statystyką V-Cramera wskazuje na istnienie stosunkowo słabej zależności między ogólnie pojętym zadowoleniem z życia a posiadanym wykształceniem, przy czym im wyższe wykształcenie, tym wyższy poziom odczuwanej satysfakcji.

Okazuje się, że osoby legitymujące się wykształceniem wyższym (89,5%) znacznie lepiej oceniają swoje dotychczasowe życie niż te z wykształceniem podstawowym (54,3%). Wyższe wykształcenie przekłada się w sposób bezpośredni na zadowolenie z życia (Wilson 1967). Niskie wykształcenie sprzyja natomiast ocenom ambiwalentnym i negatywnym, a więc ma raczej negatywny wpływ na poczucie szczęścia w tym zakresie.

Jak wiadomo, wykształcenie to nie tylko sztywno określony wyznacznik rodzaju ukończonej szkoły. To również mniejszy lub większy zasób wiedzy i umiejętności umożliwiający jednostce poznanie otaczającego świata, skuteczne w nim działanie oraz realizowanie określonych celów. Z psychologicznego punktu widzenia realizacja zakładanych celów stanowi istotny element dobrostanu psychicznego. Ludzie czują się lepiej, gdy skutecznie sobie radzą, i oczekują, że poradzą sobie w przyszłości. Istotne w tym przypadku jest również urzeczywistnianie celów kompensacyjnych wobec głównej orientacji tożsamościowej. Prawdopodobnie fiksacja na jednym, głównym aspekcie tożsamości prowadzi do poczucia alienacji w obliczu innych, stawianych przez społeczeństwo zadań życiowych (McGregor, Little 1998). Pokrywa się to z twierdzeniem Janusza Czapińskiego (1994), według którego ludzie angażujący się w wiele ról społecznych czują się generalnie bardziej szczęśliwi niż ci, których aktywność zawężona jest do niewielu takich ról. Zainteresowanie sprawami wykraczającymi poza życie prywatne zależy zdaniem Piotra Sztompki (1991) właśnie od wykształcenia. Jego znaczenie, jak twierdzi ten badacz, polega także na tym, że stanowi ono przesłankę dla wyższych kompetencji i lepszego rozpoznawania otaczającej rzeczywistości.

Reasumując, „wykształcenie jest sumaryczną charakterystyką kompetencji intelektualnych, kapitału kulturowego i przygotowania jednostek do wykonywania ról zawodowych. [...] Wykształcenie to również najważniejszy (we współczesnych społeczeństwach) wyznacznik kariery, rzutuje ono na wielkość zarobków, zajmowanie stanowisk i inne atrybuty pozycji społecznej” (Domański 2009, s. 33). Innymi słowy, wymienione wyżej zmienne atrybutywne są ze sobą powiązane. Zależność między wykształceniem a wspomnianymi zmiennymi odnotowano również w przypadku badanej zbiorowości. Współczynnik V-Cramera dla wykształcenia i dochodu wyniósł 0,406 ($p = 0,000$), a dla wykształcenia i pozycji zawodowej: 0,810 ($p = 0,000$).

Biorąc pod uwagę silny związek wykształcenia z dochodem, można założyć, że także ta zmienna determinować będzie badane zjawisko.

Uzyskane wyniki testu chi-kwadrat potwierdzają hipotezę dotyczącą zależności między dochodem a ogólną oceną zadowolenia z życia badanych. Z przeprowadzonych analiz wynika, że wraz ze wzrostem dochodu rośnie poziom satysfakcji z własnego życia. Do najbardziej zadowolonych należą ludzie posiadający dochód miesięczny powyżej 2500 zł na osobę, natomiast do najmniej zadowolonych – respondenci uzyskujący dochód do 500 zł. Podobne wyniki odnotowano także w badaniach CBOS-u (2009). Zależność tę potwierdzono również w badaniach zagranicznych. Jak twierdzi John F. Helliwell (2002), między dochodem

a ogólną satysfakcją z życia istnieje zależność pozytywna: im wyższe dochody, tym większe zadowolenie.

Konkludując, można zauważyć, że przywołane wyniki badań zdają się potwierdzać powszechne przekonanie łączące jakość życia przede wszystkim z wysokim poziomem materialnym. Okazuje się jednak, że wysoki dochód nie gwarantuje poczucia zadowolenia z życia. Oznakom bogactwa towarzyszą niejednokrotnie apatia, depresyjność, alienacja i inne formy nieszczęścia, bo jak twierdzi Andrzej Wallis (1993), jakość życia jest czymś innym niż poziom życia. Na ogólny poziom zadowolenia z życia ma wpływ, jak już wiadomo, wiele innych czynników, w tym – jak się okazuje – przynależność do określonej grupy społeczno-zawodowej.

Według badań CBOS-u (2009) do najbardziej zadowolonych należą przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji. Podobny wynik uzyskano w badaniach prezentowanych w niniejszym artykule. Jak się okazuje, pozytywna ocena swojego życia jest najbardziej typowa właśnie dla inteligencji (91,3%) i m.in. dla osób reprezentujących „kierownictwo i wyższe kadry” (85,2%). Wysoki poziom zadowolenia z życia towarzyszy także respondentom pracującym na własny rachunek (88,9%).

Do najbardziej niezadowolonych należą natomiast robotnicy wykwalifikowani. Ponad 11% przedstawicieli tej grupy wystawiło swojemu dotychczasowemu życiu ocenę negatywną, co w porównaniu z pozostałymi wartościami stanowi wynik dość znaczący. Warto podkreślić, że wśród osób reprezentujących „kierownictwo i wyższe kadry” nie odnotowano żadnej oceny negatywnej.

W odniesieniu do zaprezentowanych danych nasuwa się zatem tylko jeden wniosek: rodzaj wykonywanego zawodu wyraźnie determinuje zadowolenie z życia. I jak wynika z testu chi-kwadrat, zależność ta jest istotna statystycznie. Siła związku między analizowanymi zmiennymi mierzona współczynnikiem V-Cramera wskazuje na istnienie czytelnej korelacji między ogólną satysfakcją z życia a przynależnością do określonej kategorii zawodowej. Okazuje się, że osoby o wyższym statusie zawodowym należą do bardziej zadowolonych niż te o najniższym statusie. Wytlumaczeniem tego stanu rzeczy może być fakt, że wykonywanie zawodów o wyższym statusie, po pierwsze, zapewnia wyższe dochody, po drugie, kształtuje odpowiednie nawyki, postawy i strategie życiowe, a po trzecie, charakteryzuje się większą autonomią zawodową. Dwie pierwsze przesłanki są istotne o tyle, że znacząco determinują poziom zadowolenia z życia, co wykazano również w niniejszych badaniach. Nie bez znaczenia, jak się okazuje, jest też poczucie autonomii zawodowej, czyli swoboda działania obejmująca możliwość wyboru zadań, sposobu ich realizacji i organizowania sobie czasu pracy. Innymi słowy, określone zawody dysponują swego rodzaju wolnością, marginesem swobody, co z psychologicznego punktu widzenia ma dla większości jednostek znaczenie szczególne. Zdaniem Augustyna Bańki (Bańka, Derbis 1998, s. 39), „jeśli człowiek w kontakcie ze światem czuje się wolny, to można założyć, że jest w sytuacji sprzyjającej dodatniemu przeżywaniu codzienności. Inaczej mówiąc, jego ogólne poczucie jakości życia jest względnie wysokie”. Można zatem przyjąć, że jednostki reprezentujące zawody, które charakteryzują

się największą autonomią, odczuwać będą znacznie większe zadowolenie z życia niż osoby niedysponujące jakimkolwiek marginesem swobody. Pierwszą grupę tworzą m.in. naukowcy, literaci, twórcy kultury, natomiast drugą niewykwalifikowani pracownicy fizyczni (Domański 2009).

Zadowolenie z poszczególnych dziedzin i aspektów życia łodzian

Kolejnym empirycznym wyznacznikiem jakości życia stosowanym w wielu badaniach jest pytanie o zadowolenie z poszczególnych dziedzin i aspektów życia. Po raz pierwszy wskaźnik ten został zastosowany przez Angusa Campbella (Campbell, Converse, Rodgers 1976) w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. Badania te miały dość duże znaczenie dla rozwoju metodologii badań jakości życia i odnosiły się w głównej mierze do zadowolenia z najważniejszych dziedzin życia ludności amerykańskiej. Campbella, jak pisze Romuald Derbis (2007, s. 13), „interesowała społeczność, nie jednostka. Chciał zastąpić pojęcia ekonomiczne (dochód narodowy, stopa zysku, produkt narodowy) pojęciami psychologicznymi (zadowolenie z różnych dziedzin życia, satysfakcja)”. W konsekwencji ocenie poddano takie dziedziny życia, jak: zdrowie, małżeństwo, życie rodzinne, rząd, przyjaźń, mieszkanie, praca, miejsce zamieszkania, religia, praca niezarobkowa, sytuacja finansowa, organizacje (Campbell, Converse, Rodgers 1976).

Zastosowana metodologia stała się niewątpliwie inspiracją do podejmowania tego typu badań w innych państwach i ośrodkach badawczych diagnozujących jakość życia.

W Polsce pierwsze badania nad percepcją jakości życia przeprowadzono w latach dziewięćdziesiątych XX w. w ramach „Polskiego Generalnego Sondażu Jakości Życia” (Ostasiewicz 2004). Ocena subiektywnej jakości życia podjęta została także przez Główny Urząd Statystyczny w roku 1995. Badania te dostarczyły wiedzy na temat subiektywnych wskaźników zaspokojenia ważniejszych potrzeb rodziny (GUS 1997).

Od kilku lat zadowolenie cząstkowe mierzone jest także w ramach *Diagnozy społecznej* i przez Centrum Badania Opinii Społecznej. Analizy te przeprowadzane są w sposób cykliczny, co umożliwia porównywanie uzyskanych wyników, a tym samym monitorowanie kondycji psychicznej Polaków. Z tych wieloletnich badań wynika, że zmiany zapoczątkowane w roku 1989 pozytywnie wpłynęły na subiektywną jakość życia społeczeństwa polskiego. Nie tylko ogólna satysfakcja uległa poprawie, lecz także nastąpił wzrost zadowolenia z różnych wymiarów życia prywatnego, m.in. z sytuacji materialnej, ze stanu swojego zdrowia, z poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania etc. (CBOS 2009; *Diagnoza społeczna 2009*).

Podobne dane uzyskano także w ramach analizowanych badań. W przypadku diagnozowania zadowolenia cząstkowego mieszkańców Łodzi analizie poddano 21 dziedzin i aspektów życia. Informacje o poziomie odczuwanej satysfakcji pod tym względem prezentuje poniższa tabela.

Tab. 1. Zadowolenie z wybranych dziedzin życia (w %)

Poczucie zadowolenia z następujących dziedzin życia:	Zadowolony	W połowie zadowolony, a w połowie nie	Niezadowolony	Trudno powiedzieć
1. Ze swoich relacji z najbliższymi w rodzinie	89,1	6,7	3,2	1
2. Z sytuacji finansowej własnej rodziny	55,7	25,9	17,2	1,2
3. Z relacji z kolegami (grupą przyjaciół)	83	11,8	3,4	1,8
4. Z obecnych dochodów rodziny	51,8	28,7	18,7	0,8
5. Z możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych	74,8	16,4	8,7	0
6. Ze stanu swojego zdrowia	57,5	20,9	20,2	1,4
7. Ze swoich osiągnięć życiowych	57,7	26,7	13,6	2
8. Z sytuacji w kraju	18,2	36,8	39,4	5,7
9. Z warunków mieszkaniowych	62	23	13,9	1
10. Z poziomu dostępnych dóbr i usług	67,9	21,5	8,1	2,4
11. Z perspektyw na przyszłość	41	30,3	18,4	10,3
12. Z życia seksualnego	55,9	17	9,2	17,8
13. Ze swego wykształcenia	57,3	24,5	17,2	1
14. Ze sposobu spędzania wolnego czasu	66,3	21,3	11,2	1,2
15. Z pracy	54,1	17,1	8,3	20,5
16. Z dzieci	68,2	7,1	2	22,6
17. Z małżeństwa	60,2	9,5	4,7	25,6
18. Ze stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania	57,2	22,2	18,8	1,8
19. Z opieki zdrowotnej blisko miejsca zamieszkania	30	32,2	35,2	2,6
20. Ze swojego uczestnictwa w kulturze	35,2	30,5	25,3	9,1
21. Z elit politycznych kraju	9,7	27,5	50,2	12,6

Źródło: opracowanie własne.

Z zaprezentowanych danych wynika, że w największym stopniu Łodzianie zadowoleni są ze swoich relacji z najbliższymi (89,1%). Wysoko kształtuje się także poziom satysfakcji z możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych (74,0%), z dzieci (68,2%) oraz z dostępnych dóbr i usług (67,9%). Bardzo nisko mieszkańcy Łodzi ocenili natomiast zadowolenie z sytuacji w kraju (39,4%), a także „opiekę zdrowotną blisko miejsca zamieszkania” (35,2%) i stan swojego zdrowia (20,2%).

Z przeprowadzonych korelacji wynika, że między analizowanymi sferami życia w zdecydowanej większości występuje zależność istotna statystycznie. Warto omówić niektóre z nich, w szczególności te dotyczące dziedzin życia, z których mieszkańcy Łodzi odczuwają największą satysfakcję.

Policzony współczynnik korelacji rang Spearmana informuje, że pierwsza zmienna, tj. zadowolenie z relacji z najbliższymi, najsilniej koreluje ze zmiennymi wchodzącymi w skład podstawowych potrzeb człowieka (Maslow 1990) oraz potrzeb ekonomicznych. Są nimi: potrzeby żywnościowe ($S = 0,406$; $p = 0,000$), warunki mieszkaniowe ($S = 0,294$; $p = 0,000$), poziom dostępnych dóbr i usług ($S = 0,317$; $p = 0,000$), sytuacja finansowa rodziny ($S = 0,451$; $p = 0,000$), obecne dochody rodziny ($S = 0,308$; $p = 0,000$). Wyniki te nie są zaskoczeniem. Zgodnie z teorią piramidy potrzeb Maslowa zaspokojenie podstawowych potrzeb człowieka stanowi punkt wyjścia do prawidłowego funkcjonowania jednostki w innych sferach życia. Jednakże zaspokojenie tych potrzeb zależne jest w dużej mierze od warunków finansowych (ibidem). Dlatego też często przyczyną nieporozumień w rodzinie, powodem złych relacji z najbliższymi są właśnie problemy finansowe (CBOS 1999; Kowalczyk, Cudak 2008).

Druga wysoko oceniona dziedzina życia, tj. możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych, zależy w największej mierze od obecnych dochodów rodziny ($S = 0,525$; $p = 0,000$), jej sytuacji finansowej ($S = 0,515$; $p = 0,000$) oraz poziomu dostępnych dóbr i usług ($S = 0,509$; $p = 0,000$). Zależności te są dość oczywiste i nie wymagają szczególnego uzasadnienia.

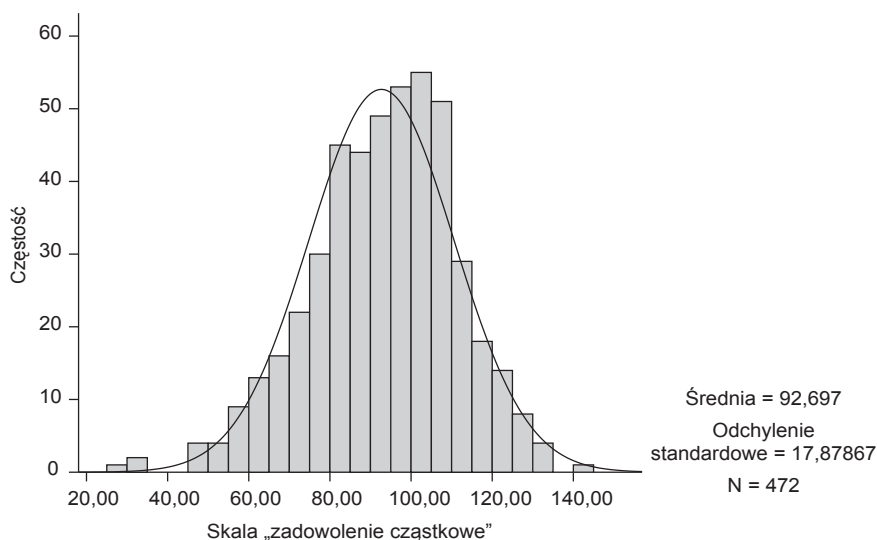
Powody do zadowolenia dają badanym także dzieci. Satysfakcja w tym zakresie warunkowana jest głównie zadowoleniem z małżeństwa ($S = 0,717$; $p = 0,000$), z relacji z najbliższymi ($S = 0,270$; $p = 0,000$), a także możliwością zaspokojenia potrzeb żywnościowych ($S = 0,203$; $p = 0,000$). Uwagę zwraca silna zależność między zadowoleniem z dzieci a satysfakcją z małżeństwa, nie jest ona jednak zaskoczeniem. Jak wiadomo, decyzje prokreacyjne są dość silnie powiązane z odpowiednimi relacjami małżeńskimi. Istotne, jak wynika z badań CBOS-u (2010), są także odpowiednie warunki materialne i finansowe.

Podsumowując, można stwierdzić, że dziedziny życia, z których badani odczuwają szczególną satysfakcję, warunkowane są w istotny sposób kwestiami finansowymi. Jak się jednak okazuje, determinanta ta dotyczy nie tylko wyżej wymienionych sfer życia. Policzony współczynnik korelacji rang Spearmana dla zmiennej „sytuacja finansowa własnej rodziny” i pozostałych dziedzin wskazuje na istotną korelację między analizowanymi zmiennymi. W każdym przypadku jest to korelacja dodatnia, co oznacza, że wysokim wartościom jednej zmiennej towarzyszą wysokie wartości drugiej. Można zatem przyjąć, że wraz z poprawą

sytuacji finansowej badanych wzrastać będzie zadowolenie z uwzględnionych dziedzin życia.

W obecnej sytuacji poziom zadowolenia łódzian z różnych aspektów życia ma charakter połowiczny. Potwierdza to uzyskany wskaźnik sumaryczny, którego średni poziom wyniósł 11,60 (skala 0–21). Okazuje się, że satysfakcję ze wszystkich aspektów życia odczuwa jedynie 2% badanych. Najwięcej respondentów – zgodnie z deklaracjami – jest zadowolonych z 12 sfer życia. Są również tacy badani, którzy nie odczuwają zadowolenia z jakiegokolwiek analizowanej dziedziny i stanowią oni blisko 2%.

W celu określenia ogólnego poziomu zadowolenia z uwzględnionych w badaniu sfer życia skonstruowana została skala zadowolenia „zadowolenie częściowe”. Powstała ona jako suma poszczególnych itemów skali, które zaprezentowano w tabeli 1. Wskaźnik ten może przyjmować wartości z przedziału 25–141, przy czym im wyższa jest jego wartość, tym większe zadowolenie. Rozkład analizowanej zmiennej zobrazowano na rycinie 2.



Ryc. 2. Histogram prezentujący rozkład zmiennej ilościowej „zadowolenie częściowe”

Źródło: opracowanie własne.

Średni poziom zadowolenia z analizowanych sfer życia, które złożyły się na zadowolenie częściowe, wyniósł 92,70. Wartość ta na tle potencjalnego zakresu zmiennej (25–141) wskazuje na stosunkowo wysokie zadowolenie mieszkańców Łodzi z poszczególnych sfer życia.

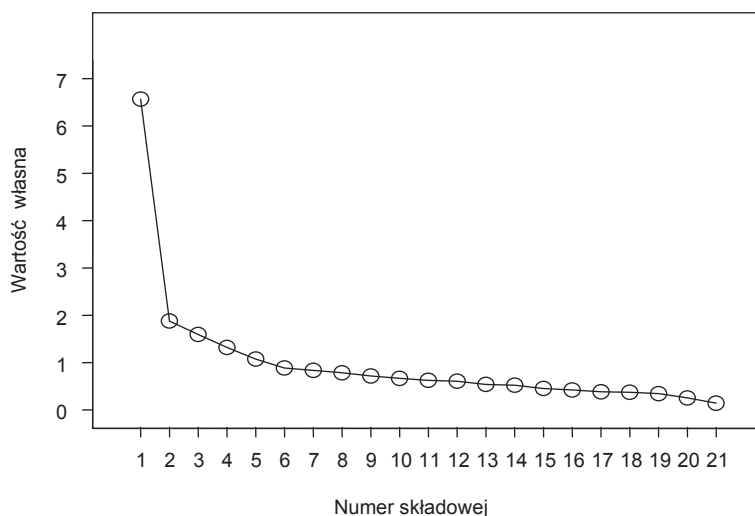
Z policzonych statystyk opisowych badanej zmiennej wynika, że w omawianym zbiorze występuje jedna wartość modalna, która wynosi 94. Mamy zatem do czynienia z rozkładem jednomodalnym. Analiza rozproszenia wyników informuje, że odchylenie standardowe wynosi 17,80. Rozproszenie to nie jest zbyt

duże, stanowi bowiem 19% średniej. Rozstęp, czyli różnica między najwyższym i najniższym wynikiem, wynosi natomiast 116.

Wartości współczynnika skośności ($-0,433$) i kurtozy ($0,415$) wskazują na niewielkie odstępstwo od normalności rozkładu analizowanej zmiennej.

Analiza rzetelności skonstruowanej skali przeprowadzona została metodą α -Cronbacha. Wartość statystyki α wyniosła $0,848$. Można zatem uznać, że skala jest rzetelnym narzędziem pomiarowym.

Spójność skali zmierzono za pomocą analizy czynnikowej. W celu określenia wewnętrznej struktury tej skali wykonano eksploracyjną analizę czynnikową metodą głównych składowych. Do określenia liczby głównych czynników użyto wykresu osypiska, na podstawie którego ustalono, że należy wyodrębnić ich pięć.



Ryc. 3. Wykres osypiska dla skali „zadowolenie cząstkowe”

Źródło: opracowanie własne.

Wyodrębnione czynniki wyjaśniają łącznie 60% wariancji wyników.

Po wykonaniu analizy z rotacją ortogonalną Varimax stwierdzono, że pierwszy czynnik silnie „ładuje” pytania o poziom zadowolenia z ośmiu analizowanych sfer życia: sposobu spędzania czasu wolnego, możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych, poziomu dostępnych dóbr i usług, warunków mieszkaniowych, osiągnięć życiowych, wykształcenia, relacji z kolegami oraz relacji z najbliższymi osobami w rodzinie. Drugi czynnik obejmuje ocenę sytuacji w kraju, elit politycznych w kraju, perspektyw na przyszłość, aktualnych dochodów rodziny i ogólnej sytuacji finansowej rodziny.

Tab. 2. Macierz rotowanych składowych (a)

Dziedziny i sfery życia	Składowa				
	1	2	3	4	5
1. Sposób spędzania wolnego czasu	0,679	-0,012	0,024	-0,131	0,276
2. Możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych	0,676	0,146	0,317	0,086	0,091
3. Poziom dostępnych dóbr i usług	0,666	0,140	0,032	-0,011	0,160
4. Warunki mieszkaniowe	0,630	0,327	-0,110	0,157	0,017
5. Osiągnięcia życiowe	0,600	0,397	0,202	0,007	-0,077
6. Wykształcenie	0,589	0,264	0,193	-0,037	0,036
7. Relacje z kolegami	0,584	-0,131	0,413	-0,028	0,013
8. Relacje z najbliższymi w rodzinie	0,534	-0,103	0,128	0,199	0,152
9. Sytuacja w kraju	0,061	0,781	0,089	-0,007	0,152
10. Elity polityczne w kraju	0,014	0,675	-0,003	-0,036	0,407
11. Perspektywy na przyszłość	0,200	0,611	0,480	-0,068	0,036
12. Obecne dochody w rodzinie	0,485	0,574	0,377	0,084	-0,062
13. Sytuacja finansowa w rodzinie	0,529	0,530	0,313	0,128	-0,090
14. Uczestnictwo w kulturze	0,422	0,422	0,031	-0,088	0,416
15. Praca	0,100	0,166	0,721	0,137	-0,055
16. Życie seksualne	0,147	0,103	0,707	-0,010	0,293
17. Stan zdrowia	0,460	0,182	0,472	-0,227	0,143
18. Dzieci	0,028	-0,046	-0,025	0,913	0,007
19. Małżeństwo	0,051	0,038	0,083	0,893	0,082
20. Opieka zdrowotna blisko miejsca zamieszkania	0,041	0,149	0,134	0,013	0,764
21. Bezpieczeństwo w miejscu zamieszkania	0,346	0,089	0,037	0,160	0,551

Źródło: opracowanie własne.

W skład trzeciego czynnika weszły trzy sfery życia: praca, życie seksualne i stan zdrowia. Czwarty z wyróżnionych czynników uwzględnia pytania o poziom satysfakcji w odniesieniu do takich dziedzin życia, jak dzieci i małżeństwo. Ostatni czynnik składa się, po pierwsze, z „opieki zdrowotnej blisko miejsca zamieszkania” i, po drugie, z „bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania”.

Interpretując powyższe czynniki, można stwierdzić, że wśród mieszkańców Łodzi wyróżnia się zasadniczo pięć rodzajów satysfakcji cząstkowej opisującej zadowolenie z określonych dziedzin życia.

Pierwszy rodzaj satysfakcji zawierający największy ładunek wyjaśniania zmienności całej skali dotyczy aż ośmiu sfer życia i został określony jako ogólnie pojmowane „środowisko życia”. Drugi rodzaj satysfakcji obejmujący sześć itemów opisuje zadowolenie w odniesieniu do sfery publicznej i sytuacji finansowej rodziny, co może wskazywać na dość znaczne powiązanie sfery finansowej z sy-

tuacją w kraju i perspektywami na przyszłość. Kolejny rodzaj satysfakcji dotyczy życia prywatnego i pracy, natomiast czwarty odnosi się do rodziny. Ostatni z wyróżnionych rodzajów satysfakcji częściowej związany jest z opieką zdrowotną i bezpieczeństwem w Łodzi.

W celu poznania uwarunkowań zadowolenia łodzian z badanych aspektów życia przeprowadzono jednoczynnikową analizę wariancji. Poddano jej pięć zmiennych atrybutywnych, które zgodnie z przesłankami teoretycznymi i dokonaniami empirycznymi w istotny sposób determinować mogą badane zjawisko. Zweryfikowano zatem wpływ takich zmiennych niezależnych, jak: płeć, wiek, dochód, wykształcenie i zawód.

Przeprowadzona analiza wykazała, że jedynym nieistotnym statystycznie czynnikiem jest zmienna „płeć”. Z analizy średnich w podgrupach wynika jednak, że najbardziej usatysfakcjonowane z uwzględnionych w badaniu dziedzin życia są kobiety. Mężczyźni wyrażają większe zadowolenie tylko w odniesieniu do trzeciego rodzaju satysfakcji częściowej, opisującego zadowolenie ze sfery publicznej i z sytuacji finansowej rodziny.

Pozostałe zmienne atrybutywne w mniejszym lub większym zakresie warunkują zadowolenie z poszczególnych dziedzin życia w sposób istotny statystycznie.

W przypadku ogólnej skali zadowolenia częściowego stwierdzono, że największą satysfakcję pod tym względem odczuwają osoby osiągające dochód powyżej 2500 zł miesięcznie i legitymujące się wykształceniem wyższym. Ponadto poziom zadowolenia jest większy u osób w przedziale wiekowym 35–44 lat oraz u specjalistów. Niezadowolenie charakterystyczne jest natomiast dla osób osiągających najniższe dochody, mających wykształcenie podstawowe, robotników wykwalifikowanych, a także badanych powyżej 65. roku życia.

W odniesieniu do wyodrębnionych rodzajów satysfakcji częściowej także zdiagnozowano różnice między poszczególnymi grupami, tj. między poziomami dochodów badanych, ich wykształceniem, wiekiem i zajmowaną pozycją zawodową. W tym przypadku również największą satysfakcję odczuwają osoby z wyższym wykształceniem, uzyskujące najwyższy dochód oraz specjaliści. Najmniej powodów do zadowolenia, jak się okazuje, mają osoby o najniższym dochodzie, legitymujące się wykształceniem podstawowym i mające więcej niż 65 lat.

Konkludując, uzyskane dane dotyczące determinant zadowolenia częściowego zdają się potwierdzać teoretyczne i empiryczne ustalenia odnośnie do uwarunkowań odczuwanej satysfakcji. Jak się okazuje, zmienne takie jak wiek, zawód, dochód, wykształcenie i pozycja zawodowa rzutują nie tylko na ogólną ocenę zadowolenia z życia, lecz także na satysfakcję z poszczególnych jego aspektów, tj. środowisko życia, rodzinę, poczucie bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania, sytuację finansową rodziny, życie prywatne i pracę.

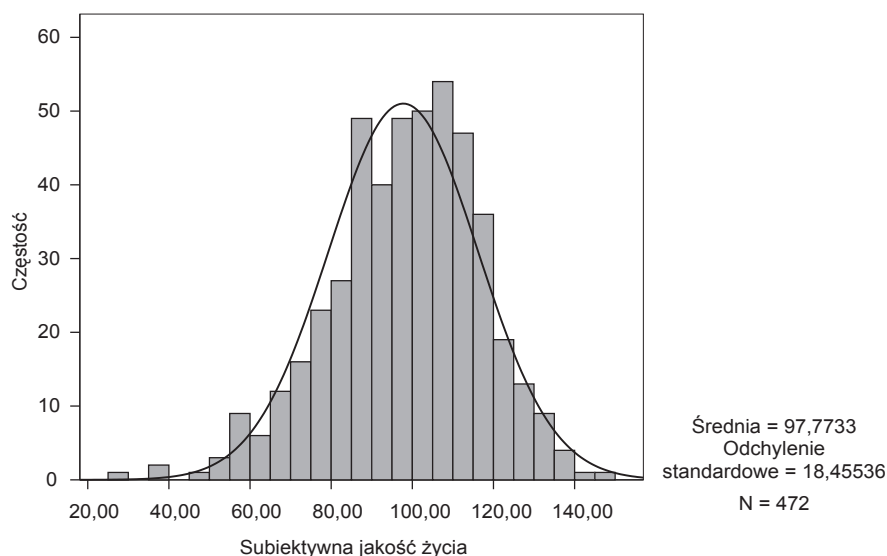
Subiektywna jakość życia i jej determinanty

Definiowanie subiektywnej jakości życia łączy się z zamiennym używaniem takich pojęć, jak zadowolenie, dobrostan, szczęście, optymizm, satysfakcja itp. (Diener 1984; Veenhoven 1994; Cantor et al. 1991; Sierzputowska 1989). Wśród

empirycznych wskaźników subiektywnej jakości życia wymienia się zatem pytania o globalną ocenę życia, o poczucie szczęścia (Krueger, Schkade 2007), a także o satysfakcję z poszczególnych wymiarów życia, np. małżeństwa, rodziny, sytuacji materialnej etc. (Campbell, Converse, Rodgers 1976; Czapiński 2007).

W niniejszej pracy subiektywna jakość życia obejmuje jego globalną ocenę oraz zadowolenie cząstkowe, czyli poziom satysfakcji z dziedzin życia.

W celu zbadania poziomu subiektywnej jakości życia skonstruowany został wskaźnik dla jakości subiektywnej. Powstał on jako suma itemów wspomnianych wyżej wskaźników. Zmienna ta przyjęła wartości z przedziału 27–146, przy czym im wyższa wartość na skali, tym większa subiektywna jakość życia. Informacje o wartościach skonstruowanej zmiennej prezentuje w sposób graficzny poniższy histogram z krzywą normalną (ryc. 4).



Ryc. 4. Histogram prezentujący rozkład zmiennej „subiektywna jakość życia”

Źródło: opracowanie własne.

Średni poziom zadowolenia z wymiarów subiektywnej jakości życia wyniósł 97,77. Wartość ta na tle potencjalnego zakresu zmiennej (27–146) wskazuje na relatywnie wysoki poziom subiektywnej jakości życia.

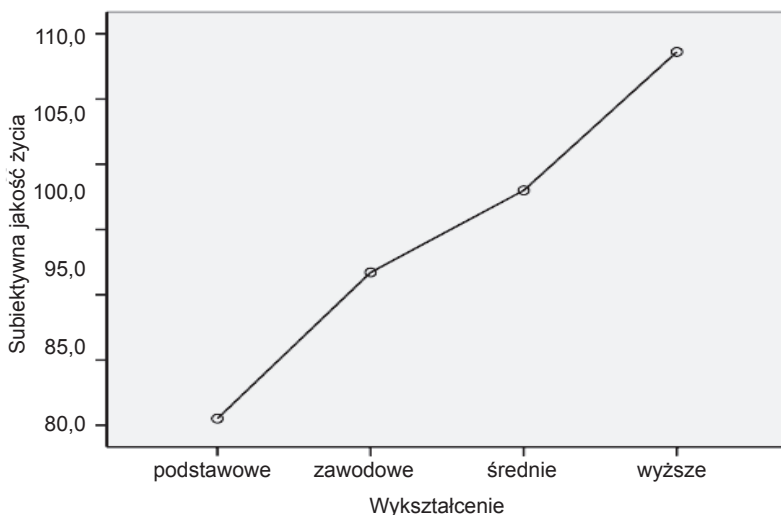
Analiza rzetelności skonstruowanej skali „subiektywna jakość życia” przeprowadzona została metodą α -Cronbacha. Wartość statystyki α wyniosła 0,856. Można zatem uznać, że skala jest rzetelnym narzędziem pomiarowym. Wynik ten potwierdza zasadność posługiwania się skonstruowaną skalą zarówno w przypadku diagnozowania badanego zjawiska, jak i w sytuacji odkrywania jego determinant.

Diagnoza subiektywnej jakości życia została przedstawiona wyżej, warto zatem odnieść się do potencjalnych jej wyznaczników, którymi uczyniono po raz kolejny zmienne atrybutywne. Okazuje się bowiem, że zmienne statusu społeczno-zawodowego różnicują nie tylko zadowolenie z całego życia i poszczególnych jego dziedzin, lecz także subiektywną jakość życia, co potwierdzają zarówno ustalenia teoretyczne, jak i dokonania empiryczne.

I tak, w badaniach amerykańskich udowodniono, że lepiej sytuowane osoby odczuwają znacznie mniej problemów życiowych i generalnie są bardziej usatysfakcjonowane z życia (Andrews, Robinson 1991). Innymi słowy, satysfakcja z życia pozytywnie koreluje z dochodem gospodarstwa domowego (Easterlin 1995). Jak się jednak okazuje, subiektywna ocena jakości życia zależy także od statusu zawodowego jednostki (Campbell 1981). Poza tym badania empiryczne dowodzą dość jednoznacznie zależności między wzrostem dochodów a zadowoleniem z życia. Wynika z nich, że bogatsi są przeciętnie szczęśliwsi (Graczyk 2007). Rozległe badania potwierdzają także wpływ poziomu edukacji na postrzeganie własnej egzystencji. „Z badań wykonanych w Czechach, Niemczech i Polsce wynika, że w każdym z tych krajów liczba niezadowolonych z życia wyraźnie malała wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia, a wśród ludzi o wysokich cenzusach wykształcenia odnotowano relatywnie najwięcej usatysfakcjonowanych swoim życiem” (Kaleta, Knieć 2007, s. 138).

Powyższe zależności potwierdzone zostały także w przypadku badanej zbiorowości.

W przypadku subiektywnej jakości życia mieszkańców Łodzi uzyskano istotny statystycznie efekt takich zmiennych atrybutywnych, jak wykształcenie: $F(3,463) = 34,418$; $p = 0,000$; dochód: $F(3,467) = 2,452$; $p = 0,000$; zawód: $F(5,393) = 14,040$; $p = 0,000$; wiek: $F(5,459) = 3,292$; $p = 0,004$.



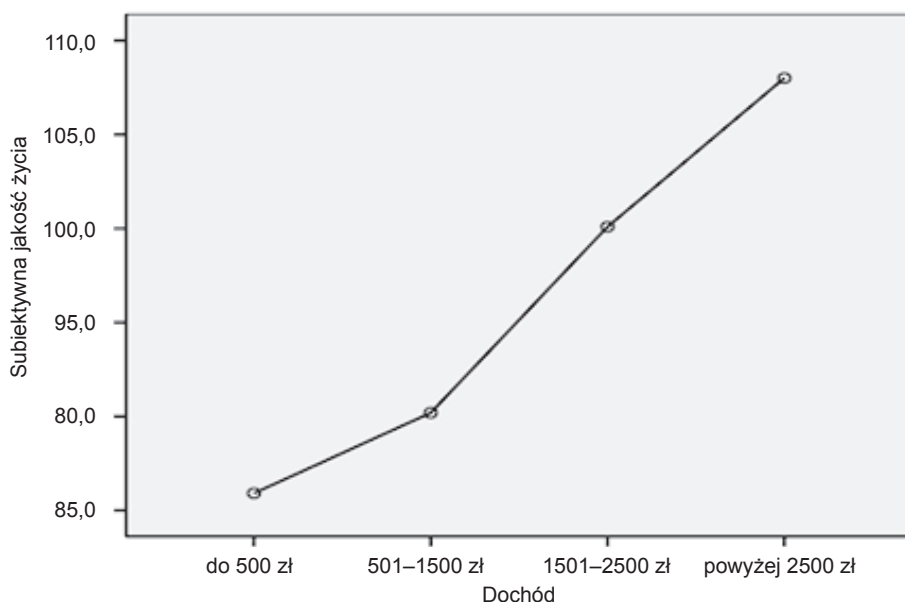
Ryc. 5. Wykształcenie a subiektywna jakość życia

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzone za pomocą testu Bonferroniego porównania *post hoc* ujawniły różnicę między niektórymi grupami. I tak, z punktu widzenia poziomu wykształcenia wykazano istotne różnice między osobami z wykształceniem najniższymi a tymi z najwyższym.

Jak wynika z powyższego wykresu, największym poczuciem subiektywnej jakości życia cechują się osoby legitymujące się wykształceniem wyższym, a najmniejszym te, które mają wykształcenie podstawowe. Istotne różnice w kwestii badanej jakości życia dotyczą jednakże wszystkich uwzględnionych grup.

Z kolei jeśli weźmiemy pod uwagę dochód, istotne różnice zaobserwowano między trzema grupami osób, tj. tymi, które miesięcznie zarabiają najwięcej, tymi, których miesięczny dochód określić można jako „przeciętny”, i tymi, które zarabiają najmniej, czyli do 500 zł miesięcznie.

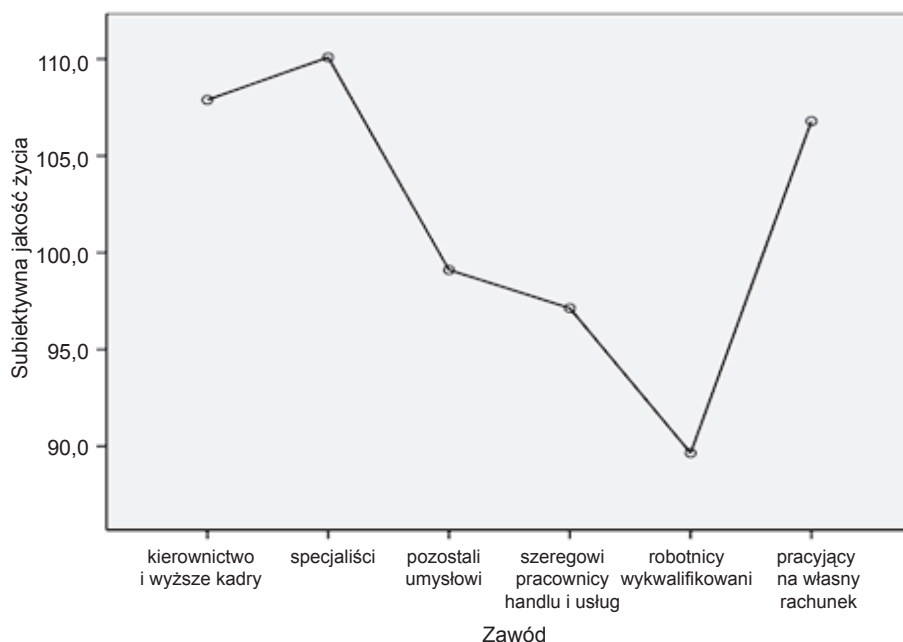


Ryc. 6. Dochód a subiektywna jakość życia

Źródło: opracowanie własne.

W konsekwencji najwyższy poziom subiektywnej jakości życia charakterystyczny jest dla osób osiągających dochód powyżej 2500 zł miesięcznie. Drugą najbardziej zadowoloną kategorię stanowią osoby, których dochód mieści się w przedziale 1501–2500 zł. Natomiast najniższą jakość życia pod tym względem zaobserwowano u respondentów, których miesięczny dochód wynosi do 500 złotych.

Kolejną istotną statystycznie determinantą badanego zjawiska jest zmienna „zawód”.

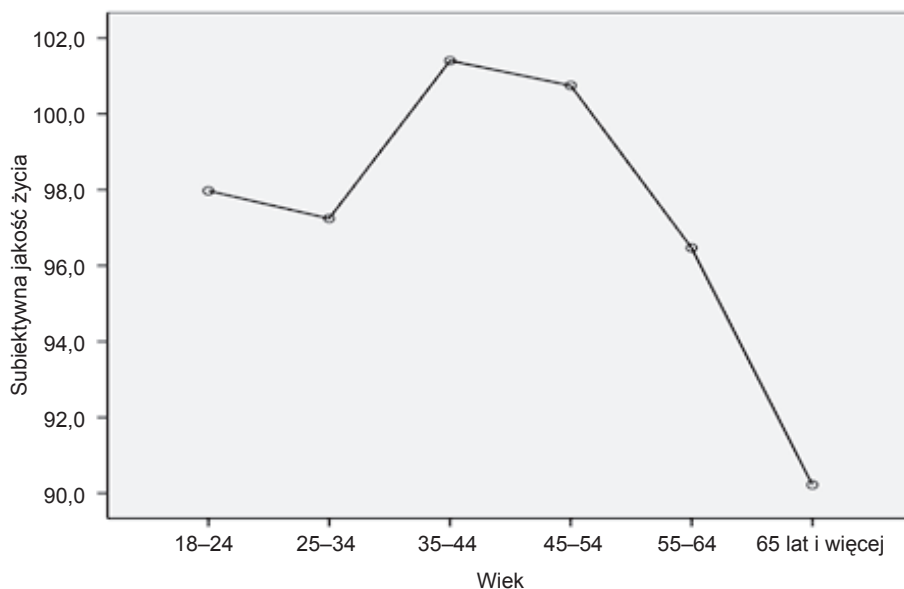


Ryc. 7. Zawód a subiektywna jakość życia

Źródło: opracowanie własne.

W wyniku przeprowadzonych analiz stwierdzono, że najwyższym poczuciem subiektywnej jakości życia cechują się specjaliści (inteligencja techniczna i nie-techniczna, lekarze, nauczyciele), najniższym zaś robotnicy wykwalifikowani. Jednakże rozbieżność w tej kwestii dotyczy także innych grup. Po pierwsze, różnica dotyczy osób należących do kategorii zawodowej „kierownictwo i wyższe kadry” oraz „robotnicy wykwalifikowani”. Po drugie, w kwestii poczucia subiektywnej jakości różnią się także osoby pracujące na własny rachunek i szeregowi pracownicy handlu i usług. Przy czym, jak ilustruje to powyższy wykres (ryc. 8), wysoki poziom badanego zjawiska dotyczy właśnie kierowników i osób prowadzących własną działalność gospodarczą.

Różnice w odniesieniu do poziomu subiektywnej jakości życia zdiagnozowano także w obrębie kategorii wiekowych.



Ryc. 8. Wiek a subiektywna jakość życia

Źródło: opracowanie własne.

W tym przypadku różnice istotne statystycznie zaobserwowano między grupą osób w wieku 35–44 lat a badanymi powyżej 65. roku życia, a także między osobami w przedziale wiekowym 45–54 lat i najstarszymi respondentami. Największe poczucie subiektywnej jakości życia jest jednak domeną osób w średnim wieku. Najmniejsze poczucie tej jakości dotyczy natomiast osób najstarszych.

Konkludując, przeprowadzone analizy odnośnie do uwarunkowań subiektywnej jakości życia potwierdziły poczynione na wstępie założenia o wpływie zmiennych atrybutywnych na badane zjawisko. Jak się okazuje, wiek, dochód, wykształcenie i zawód stanowią istotne determinanty nie tylko subiektywnej jakości życia, lecz także jej poszczególnych wymiarów, tj. globalnej oceny życia i zadowolenia częściowego (zadowolenie ze sfer życia).

Warto na koniec sprawdzić, które z wymiarów zadowolenia wpływają w największym stopniu na subiektywną jakość życia.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że wszystkie uwzględnione w badaniu wymiary w sposób istotny statystycznie oddziałują na badane zjawisko.

Policzony współczynnik korelacji rang Spearmana informuje, że największe znaczenie mają takie dziedziny życia, jak: obecne dochody rodziny, sytuacja finansowa własnej rodziny, możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych, perspektywy na przyszłość oraz ogólna ocena życia. Warto dodać, że wyniki te nieco różnią się od danych pochodzących z próby ogólnopolskiej (CBOS 2009; *Diagnoza społeczna 2009*), gdzie warunki materialne i dochód w znacznie mniejszym stopniu warunkowały zadowolenie z życia.

W przypadku mieszkańców Łodzi warunki materialne i finansowe stanowią najważniejszy czynnik dobrostanu psychicznego. Ma to jednak swoje uzasadnienie. Odpowiedni poziom dochodów umożliwia bowiem zaspokojenie potrzeb niższego rzędu, które zgodnie z piramidą potrzeb Masłowa stanowią punkt wyjścia do koncertowania się na potrzebach wyższego rzędu. Jak twierdzą ekonomiści, w sytuacji zaspokojenia potrzeb podstawowych następuje wzrost subiektywnego dobrobytu (Graczyk 2007). A osiągnięcie dochodów pozwalających zaspokoić większość potrzeb niższego rzędu umożliwia odblokowanie wrodzonego potencjału szczęścia (Czapiński 2004). „Badania dynamiczne pokazują jednak, że w długim okresie wyższe dochody nie prowadzą do wzrostu poczucia indywidualnego szczęścia” (Graczyk 2007, s. 114). Stąd też istnienie tzw. paradoksu dobrobytu, zwanego inaczej paradoksem Easterlina, zgodnie z którym wzrost dochodu nie jest równoznaczny ze wzrostem satysfakcji z życia (Stevenson, Wolfers 2008).

W zakresie wszystkich 22 miar subiektywnej jakości życia można również wyodrębnić te dziedziny życia, które mają najmniejsze znaczenie dla odczuwanej satysfakcji Łodzian. Wśród nich wymienić należy: dzieci, opiekę zdrowotną blisko miejsca zamieszkania i małżeństwo. Niewielki wpływ zadowolenia z dzieci na subiektywną jakość życia badanych wynikać może z obowiązków i trudności wychowawczych. Warto dodać, że podobny wynik pod tym względem uzyskano na próbie ogólnopolskiej (CBOS 2009). Jeśli zaś chodzi o opiekę zdrowotną, to taki rezultat również nie jest zaskoczeniem. Łodzianie dość nisko oceniają funkcjonowanie opieki zdrowotnej w swoim mieście, co potwierdzają przeprowadzone badania. Zdecydowana większość (82%) wyraża niezadowolenie w tej kwestii.

Subiektywna jakość życia mieszkańców Łodzi. Ujęcie przestrzenne

Przeprowadzone analizy pokazały zróżnicowany obraz subiektywnej jakości życia mieszkańców Łodzi. Jak się okazało, łodzianie różnią się zarówno ogólną jakością życia w ujęciu subiektywnym, jak i poszczególnymi jej wymiarami, czyli ogólnym zadowoleniem z życia czy też satysfakcją z uwzględnionych w badaniu jego dziedzin. Zróżnicowanie to podyktowane jest w głównej mierze cechami społeczno-demograficznymi.

Niemniej zmienne atrybutywne nie są jedynymi determinantami subiektywnej jakości życia. Jak się okazuje, czynnikiem wyjaśniającym badane zjawisko może być także struktura społeczno-przestrzenna miasta. „W tym przypadku przedmiotem analizy jest znaczenie miejsca zamieszkania – lub, ściślej mówiąc, obszaru sąsiedztwa jako czynnika różnicującego zachowania i postawy mieszkańców” (Frykowski 2004, s. 99). Nic zatem dziwnego, że kolejnym istotnym statystycznie korelatem subiektywnej jakości życia jest właśnie dzielnica zamieszkania. Miejsce zamieszkania, jak się okazuje, różnicuje zarówno subiektywną jakość życia, jak i jej poszczególne wymiary.

Po pierwsze, na podstawie testu chi-kwadrat stwierdzono, że istnieje statystycznie istotna zależność między miejscem zamieszkania w określonej jednostce

osiedlowej a poziomem ogólnego zadowolenia z życia ($\chi^2 = 19,190$; $p = 0,014$)¹. Siła związku między analizowanymi zmiennymi mierzona statystyką V-Cramera ($VC = 0,199$; $p = 0,014$) wskazuje jednakże na występowanie stosunkowo słabej zależności między ogólnie pojętym zadowoleniem z życia a miejscem zamieszkania. Bez wątpliwości jednak między średnim poziomem ogólnego zadowolenia z życia mieszkańców poszczególnych rejonów występują znaczne różnice, co ilustruje poniższa mapa (ryc. 9).



Ryc. 9. Poziom ogólnego zadowolenia z życia w jednostkach osiedlowych

Źródło: opracowanie własne.

Przeprowadzona analiza wykazała, że najwyższym poziomem ogólnie pojętego zadowolenia z życia cechują się mieszkańcy jedynie trzech jednostek osiedlowych: Olechowa, Widzewa-Wschód oraz Dołów. Poziom najniższy dotyczy natomiast łódzian zamieszkujących obrzeża Widzewa, obrzeża Górnego, osiedle Stare Miasto-Bałuty, a także kilka osiedli należących do Centrum.

¹ Klasyfikacja danych (tj. poziomy poszczególnych wymiarów subiektywnej jakości życia) dokonana została na podstawie ustalonych z próby wartości estymatorów takich parametrów, jak średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe.

Łodzianie różnią się również poziomem zadowolenia z poszczególnych dziedzin życia, czyli tzw. zadowoleniem częściowym. Uzyskane wyniki testu chi-kwadrat potwierdzają bez wątpienia hipotezę dotyczącą zależności między analizowanym wymiarem subiektywnej jakości życia a miejscem zamieszkania ($\chi^2 = 70,758$; $p = 0,028$; $VC = 0,391$; $p = 0,028$).

W tym przypadku najwyższym poziomem analizowanego wymiaru subiektywnej jakości życia cechują się łodzianie zamieszkujący osiedle Julianów, Nowe Miasto, a także śródmiejskie osiedle Akademicka. Najniższy poziom zadowolenia z poszczególnych dziedzin życia zaobserwowano natomiast u mieszkańców dziewięciu jednostek osiedlowych, w tym m.in. obrzeży Górnej, obrzeży Bałut, Dąbrowy i Zarzewia (ryc. 10).



Ryc. 10. Poziom zadowolenia z różnych dziedzin życia w jednostkach osiedlowych

Źródło: opracowanie własne.

Przestrzennie zróżnicowana jest ponadto sama subiektywna jakość życia mieszkańców Łodzi. Co więcej, zróżnicowanie to jest istotne statystycznie: $\chi^2 = 73,702$; $p = 0,014$; $VC = 0,402$; $p = 0,014$. Warto podkreślić, iż siła związku między analizowanymi zmiennymi w porównaniu z pozostałymi zmiennymi jest relatywnie wysoka.



Ryc. 11. Poziom subiektywnej jakości życia w jednostkach osiedlowych

Źródło: opracowanie własne.

Najwyższy poziom subiektywnej jakości życia występuje w osiedlach Julianów, Nowe Miasto, Akademicka i Olechów. Należy podkreślić, że pierwsze trzy jednostki osiedlowe osiągnęły najwyższe wartości także w przypadku tzw. zadowolenia cząstkowego, czyli poczucia zadowolenia z różnych sfer życia. Osiedle Olechów znalazło się w grupie osiedli o najwyższym poziomie ogólnego zadowolenia z życia.

Najniższy poziom subiektywnej jakości życia odnotowano natomiast, po pierwsze, na terenie obrzeży Bałut, osiedlu Żubardź, Fabryczna i Zarzew, podobnie zresztą jak w przypadku „zadowolenia cząstkowego”, i po drugie, na obrzeżach Włczewa, gdzie zaobserwowano także najniższy poziom ogólnego zadowolenia z życia (ryc. 11).

Konkludując, analiza przestrzennego zróżnicowania subiektywnej jakości życia mieszkańców Łodzi pozwoliła wyróżnić obszary o wysokiej, średniej i niskiej jakości życia w analizowanym wymiarze. Dane zgromadzone w toku badań potwierdziły hipotezę o niewielkim zróżnicowaniu badanego zjawiska w odniesieniu do analizowanych jednostek osiedlowych.

W zdecydowanej większości mieszkańcy zamieszkujący poszczególne osiedla charakteryzują się zbliżonym poziomem zadowolenia, zarówno jeśli chodzi o ogólną jakość życia, jak i uwzględnione w badaniu dziedziny życia. Podobnie kształtuje się także poziom subiektywnej jakości życia, obejmującej wymienione wyżej elementy.

Ogólnie rzecz biorąc zatem, do najbardziej szczęśliwych należą mieszkańcy osiedli zamieszkiwanych przez osoby o wyższym statusie społecznym, a do najmniej szczęśliwych – mieszkańcy jednostek osiedlowych reprezentowanych przez osoby o niższym statusie społecznym. Jak wynika z badań², takie jednostki osiedlowe, jak: Julianów, Olechów, osiedle Akademicka i Widzew-Wschód, charakteryzują się wysokim wskaźnikiem statusu społecznego, obejmującego w tym przypadku następujące zmienne: sytuację pracy, wykształcenie czy standard materialny. Osiedla, na terenie których zdiagnozowano niskie poziomy badanego zjawiska, czyli m.in. obrzeża Polesia, obrzeża Bałut, Centrum, Fabryczna, Zielona i Górny Rynek, cechują się niskim poziomem wspomnianych zmiennych (Frykowski 2004, s. 115). Potwierdza się zatem hipoteza łącząca subiektywną jakość życia ze zmiennymi atrybutywnymi. Zmienne takie jak wykształcenie, dochód i pozycja zawodowa zdają się w istotny sposób warunkować ogólne zadowolenie z życia, a także z jego poszczególnych aspektów.

Podsumowanie

Z przytoczonych danych wynika, że mieszkańców Łodzi cechują zróżnicowane opinie w kwestiach jakości życia mierzonej w wymiarze subiektywnym. Jednakże ogólny poziom tej jakości kształtuje się na relatywnie wysokim poziomie. Zdecydowana większość badanych, podobnie jak w przypadku prób ogólnopolskich, odczuwa satysfakcję zarówno z całego swojego życia, jak i poszczególnych jego dziedzin.

Jak się okazało, łodzianie są najbardziej zadowoleni z życia rodzinnego i dzieci. Ważnym źródłem satysfakcji jest także możliwość zaspokojenia potrzeb żywnościowych oraz dostępne dobra i usługi. Na niskim poziomie utrzymuje się natomiast zadowolenie z opieki zdrowotnej w Łodzi, ze stanu swojego zdrowia oraz z sytuacji w kraju.

Co ważne, wszystkie uwzględnione w badaniu wymiary zadowolenia w istotny statystyczny sposób oddziałują na subiektywną jakość życia. Największe znaczenie dla dobrostanu psychicznego mieszkańców Łodzi mają jednak dziedziny, które dotyczą kwestii finansowych. Najmniejsze znaczenie dla odczuwanej satysfakcji mają natomiast dwie sfery życia, które niewątpliwie są ze sobą powiązane, tj. małżeństwo i dzieci.

² Celem przywołanych badań była analiza przestrzennego zróżnicowania statusu społecznego mieszkańców Łodzi. Analizie poddano kilka elementów tego statusu, tj. sytuację pracy, wykształcenie oraz standard materialny mierzoney liczbą i rodzajem posiadanych dóbr trwałego użytku. W konsekwencji uzyskano informację o przestrzennym zróżnicowaniu analizowanych zmiennych i stworzono ranking osiedli według statusu społecznego badanej zbiorowości.

Należy podkreślić, że kondycja psychiczna łodzian jest wyraźnie zróżnicowana społecznie. Zmienne atrybutywne, takie jak wiek, wykształcenie, zawód i dochód, zdają się w istotny sposób wpływać na badane zjawisko. Ogólne zadowolenie z życia i jego wymiarów wiąże się na ogół z młodym wiekiem i korzystnym położeniem społeczno-ekonomicznym. Natomiast niska subiektywna jakość życia pozostaje raczej domeną osób z niską pozycją ekonomiczną i społeczną, a także osób starszych. Istotnym wyznacznikiem jakości życia jest ponadto miejsce zamieszkania, co potwierdza przestrzenna analiza badanego zjawiska.

Warto na koniec dodać, że wysokie poczucie subiektywnej jakości życia ma istotne znaczenie dla funkcjonowania człowieka. Dobra kondycja psychiczna jest często motorem podejmowanych działań, również tych, które mają na celu poprawę swojego życia. Warto zatem w nią inwestować.

Literatura

- Andrews F.M., Robinson J.P., 1991, *Measures of subjective well-being*, w: J.P. Robinson, P.R. Shaver, L.S. Wrightsman (red.), *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes*, t. 1, San Diego: Academic Press.
- Andrews F., Withey S., 1976, *Social Indicators of Well-being*, New York: Plenum.
- Bańka A., Derbis R., 1994, *Psychologiczne i pedagogiczne wymiary jakości życia*, Poznań: Gemini.
- Bańka A., Derbis R., 1998, *Poczucie jakości życia a swoboda działania i odpowiedzialność*, Poznań: Stowarzyszenie Psychologia i Architektura.
- Biegańska K., 2006, *Podmiotowe i sytuacyjne wyznaczniki jakości życia przedsiębiorców*, niepublikowana praca doktorska, Łódź.
- Campbell A., 1981, *The Sense of Well-being in America. Recent Patterns and Trends*, New York: McGraw-Hill.
- Campbell A., Converse P., Rodgers W., 1976, *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfaction*, New York: Russell Sage Foundation.
- Cantor N., Norem J., Langston Ch., Zirkel S., Fleeson W., Cook-Flannagan C., 1991, „Life tasks and daily life experience”, *Journal of Personality*, nr 59(3), s. 425–451.
- CBOS, 1999, *Zadowolenie z życia*, Warszawa.
- CBOS, 2004, *Samopoczucie Polaków*, Warszawa.
- CBOS, 2008, *Polacy o swoim zadowoleniu z życia, szczęściu i pechu w latach 1998–2007*, Warszawa.
- CBOS, 2009, *Polacy o swoim zadowoleniu z życia. Opinie z lat 1994–2008*, Warszawa.
- CBOS, 2010, *Polacy o swoim zadowoleniu z życia*, Warszawa.
- CBOS, 2011, *Polacy o swoim szczęściu i pechu oraz zadowoleniu z życia*, Warszawa.
- Czapiński J., 1994, *Psychologia szczęścia: przegląd badań i zarys teorii cebulowej*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych, Polskie Towarzystwo Psychologiczne.
- Czapiński J. (2004), *Ekonomiczne przesłanki i efekty dobrostanu psychicznego*, w: T. Tyszka (red.), *Psychologia ekonomiczna*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Czapiński J. (2007), *Indywidualna jakość życia*, w: *Diagnoza społeczna 2007*, Warszawa: Vizja Press@IT.

- Derbis R., 2007, *Poczucie jakości życia a zjawiska afektywne*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki.
- Derbis R., Bańka A., 1998, *Poczucie jakości życia a swoboda działania i odpowiedzialność*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe SPA.
- Diagnoza społeczna 2009*, 2009, www.diagnoza.com.pl.
- Diener E., 1984, „Subjective well-being”, *Psychological Bulletin*, nr 95, s. 542–575.
- Diener E., 2000, „Subjective well-being. The science of happiness and a proposal for a national index”, *American Psychologist*, t. 55(1), s. 34–43.
- Diener E., Emmons R.A., 1984, „The independence of positive and negative affect”, *Journal of Personality and Social Psychology*, nr 47, s. 1105–1117.
- Domański H., 2009, *Spółczesność europejskie. Stratyfikacja i systemy wartości*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Easterlin R., 1995, „Will raising the incomes of all increase the happiness of all?”, *Journal of Economic Behavior and Organization*, nr 27(1), s. 35–47.
- Frykowski M., 2004, „Zróżnicowanie przestrzenne statusu społecznego mieszkańców Łodzi”, *Studia Regionalne i Lokalne*, nr 1, s. 99–118.
- Główny Urząd Statystyczny, 1997, *Statystyczny opis jakości życia 1990–1995*, Warszawa.
- Graczyk A., 2007, *Dochód i konsumpcja jako determinanty jakości życia*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki.
- Helliwell J.F., 2002, „Social capital, the economy and well-being”, w: K. Banting, A. Sharpe, F. St-Hilaire (red.), *The Review of Economic Performance and Social Progress*, Montreal–Ottawa: Institute for Research on Public Policy, Centre for the Study of Living Standards.
- Kahneman D., Diener E., Schwarz N., 2003, *Well-being: The Foundations of Hedonic Psychology*, New York: Russell Sage Foundation.
- Kaleta A., Kniec W., 2007, *Jakość życia i edukacja*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki.
- Kolipiński J., 1978, *Człowiek – gospodarka – środowisko – przestrzeń*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, *Studia*, s. 63.
- Kowalczyk M., Cudak S., 2008, *Problemy współczesnej rodziny polskiej*, Kielce: Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego.
- Krueger A., Schkade D., 2007, *The Reliability of Subjective Well-Being Measures*, NBER Working Paper nr 13027, kwiecień.
- Maslow A., 1990, *Motywacja i osobowość*, tłum. P. Sawicka, Warszawa: Pax.
- McGregor I., Little B., 1998, „Personal projects, happiness and meaning: On doing well and being yourself”, *Journal of Personality and Social Psychology*, nr 74(2), s. 494–512.
- Michael E., Larsen R., 2008, *The Science of Subjective Well-being*, New York: Guilford Press.
- Ostasiewicz W., 2004, *Ocena i analiza jakości życia*, Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego.
- Rogała P., Borys T., 2008, *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe*, Warszawa: UNDP.
- Siciński A., Strzelecki J., 1976, „Styl życia a jakość życia: przyczynek do problemów polityki społecznej”, w: A. Siciński (red.), *Styl życia: koncepcje i propozycje*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Sierżputowska E., 1989, „Jakość życia”, *Wiadomości Statystyczne*, nr 7, s. 5–10.

- Stevenson B., Wolfers J., 2008, *Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox*, Brooking Papers on Economic Activity, wiosna.
- Strack F., Argyle M., Schwarz N. (red.), 1991, *Subjective Well-being. An Interdisciplinary Perspective*, Oxford: Pergamon Press.
- Sztompka P., 1991, *Society in Action. The Theory of Social Becoming*, Chicago: Polity Press, Cambridge University of Chicago Press.
- TNS OBOP, 2003, *Czy jesteśmy zadowoleni ze swojego życia?* Warszawa.
- Veenhoven R., 1991, „Questions on happiness: Classical topics, modern answers, blind spots”, w: F. Strack, M. Argyle, N. Schwarz (red.), *Subjective Well-being. An Interdisciplinary Perspective*, Oxford: Pergamon Press.
- Veenhoven R., 1994, „Is happiness a trait?”, *Social Indicators Research*, nr 32, s. 101–160.
- Wallis A., 1993, „Jakość życia – problemy i propozycje”, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 55(2), s. 135–150.
- Wilson W., 1967, „Correlates of avowed happiness”, *Psychological Bulletin*, nr 67(4), s. 294–306.

THE QUALITY OF LIFE OF ŁÓDŹ RESIDENTS

In the last few decades, the topic of quality of life has been of interest to the theorists as well as social life animators. Many studies consider two dimensions of this quality: subjective and objective. The present paper discusses the problem of subjective quality of life. Our aim is to diagnose the mental well-being of Łódź residents. Questions about general life satisfaction and satisfaction in particular fields and spheres of life such as: family, income, housing, ability to fulfil one's needs, etc., have become the empirical determinant of the analyzed dimension of quality of life. An exploratory analysis of the studied phenomenon allows us to determine the level of subjective quality of life of the studied community. In addition, we attempt to determine the attributive conditions of the phenomenon.

Key words: quality of life, subjective dimension of the quality of life, Łódź.